Odúk és költőládák ellenőrzése márciusban - 2016

Több kisebb munkacsoport dolgozott egy-egy odútelepen, hogy a 200 db mesterséges költőhelyet takarítsa és javítsa. Meglehetősen sok munka akadt: festés (67 db), odúcsere (11 db), áthelyezés (15 db), takarítás (185 db).
A harkályok kártétele miatt 43 db odúnál kellett a röpnyílást szűkíteni egy előlappal. Az enyhébb tavaszra a csuszkák korai fészekrakással reagáltak, ennek jól látható jelei, a sárral leszűkített röpnyílás és a besározott rések az odún. Teljesen kész fészekkel három helyen találkoztunk március 15-e előtt. A széncinegék is hamarabb hordták a fészekanyagot, több odúban már április első napjaiban tojások voltak.
A májusi ellenőrzést alaposan megnehezítette az időjárás. Így a tervezett időpontok helyett, rögtönzött időpontokban és kisebb munkacsoportokban dolgoztunk. Csak egy iskolai csoportot és a madarász sulisokat tudtuk bevonni az egyébként mindig népszerű munkába. A fagyos napok és a hűvös, csapadékos időjárás megszedte az áldozatait. Teljes fészekaljakat találtunk kihűlve, illetve a magas kelési arányt lerontotta az időjárás miatti táplálékhiány. A viszonylag magas odúfoglalás ellenére, az utóbbi öt év leggyengébb szaporulata lett 2016-ban.

Odúprogram - az időjárás megszedte az áldozatait 2017 tavaszán

A tavasz a lehető legjobb idővel kezdődött, megtévesztve a természetet, benne a madárvilágot is. Már március első napjaiban kész széncinege fészekaljak voltak, a csuszkák kotlottak. Majd megjött a tél, a kotló és a fiókáit nevelő madarakat váratlan helyzetbe hozta, mert a fejlődő lárvák és a lerakott peték 40-70%-a elpusztult. Így várható volt, hogy az odúkban tömegével találunk legyengült vagy elpusztult fiókákat. Sok cinegepár meg sem kezdte a kotlást, csak május első napjaiban keltek ki fiókáik, a korábbi kirepülési időben. A csuszka és a mezei veréb fészkekben nem okozott kárt a télies idő (csuszka: 4 fészekből 26 fióka; mezei veréb: 25 fészekből 112 fióka; kék cinege: 2 fészekből 4 fióka; széncinege: 65 fészekből 131 fióka repült ki; örvös légykapó: 3 fészekaljban 21 tojás; házi rozsdafarkú 2 fészekaljból 4-4 fióka; csóka 2 ládából 8 fióka; erdei fülesbagoly egy ládából 3 fióka repült).
Sajnos, a május sem úgy alakul, ahogy a naptár szerint várhatnánk. Csak reménykedhetünk, hogy a kis kedvencek második költése vagy sarjúfészke sikeresebb lesz az elsőnél. A felmérő munkában a madarász-sulisok, az erdei iskolások és a gimnáziumi tanulók segítettek.
2017-ben 215 fiókával kevesebb repült ki a 200 odúból, mint 2013-ban!
A májusi összegzés már jelezte, hogy gyengébb év lesz az idei. Összesen kilenc madárfaj 744 fiókája hagyta el a különböző típusú odúkat és költőládákat 2017-ben. A seregélyszaporulatot leszámítva ez 731 védett madarat jelent 18,3 millió természetvédelmi értékkel. A legjobb odúfoglalás a horgásztavaknál és a szőlőhegyi telepen volt. Az utóbbinál külön öröm, hogy a területünkön nem gyakori örvös légykapó 4 odút is elfoglalt. Sajnos egyre nagyobb a nyest és a nagy tarkaharkály kártétele. Az előbbi az odúkból kirepülő kotló vagy etető szülőket fogja meg, míg a harkály a kicsik mozgását érzékelve az odúkat károsítja és a költést zavarja. Előfordult, hogy a néhány napos fiókákat elvitte, ill. megsebezte, megölte, mert táplálléknak vélte az odúban mozgó néhány napos csupasz fiókákat. A harkályok évente a 200 odúból 5-10 darabot szó szerint szétvernek, 25-30 db-nak a röpnyílását bővítik akkorára, hogy beférjenek rajta (fogtunk odúban éjszakázó nagy tarkaharkályt). A pelék és erdei egerek odúfoglalása nem gond, csak gazdagítja a fajlistát (a pelék védettek). Sajnos egyre gyakoribb a darazsak odúfoglalása, különösen veszélyes a nagyobb testű lódarazsaké (két odúban), ezért májustól jó az óvatosság. A késő őszi – utolsó – ellenőrzéskor az odúkból eltávolítottuk a fészekanyagot, a sérült odúkat beszedtük, a hiányzókat pótoltuk. Némi átrendezésre is szükség volt, a

szőlőhegyi telep odúszámát 30-re növeltük, ebből 10 db eternit odú, mert ezt jobban kedvelik a légykapók. A belvárosban pedig csökkentettük az odúk számát, mert évek óta alacsony a foglalásuk.

Befejeztük az odúk kora tavaszi ellenőrzését - 2018

Az időjárás téliesre fordulása többször megszakította a munkánkat, így közel egy hónapig tartott a 200 db ellenőrzése a hat odútelepen. Nyolc odút kellett cserélnünk az elöregedés és a nagy tarkaharkály kártétele miatt. 32 helyen kellett a röpnyílást - egy előlappal – leszűkíteni, mert a harkályok ezeket helyenként 8-10 cm-re bővítették. A cserék és az áthelyezések miatt a telepek egy részén át kellett számozni az odúkat. Szőlőhegyen a fából készült „B" odúk egy részét lecseréltük (8 db-ot) „A" típusra és ezeket eternitből készítettük. A területünkön ritka költőnek számító örvös légykapók inkább a kisebb röpnyílású eternit odúkban költenek, mert ez a megoldás a harkályok kártételét kizárja. 200 db odúból 58-ban volt júliusban is költés, ezeket takarítani kellett. Az erdőkben lévő odúk többségében 3-5 cm vastagságban tölgymakk volt felhalmozva (nagyrészt elfogyasztva), ami a csuszka és pelefajok raktározására utal. Téli álmot alvó mogyorós pelét, ill. gömbölyű fészkét 9 helyen találtuk meg.
A cinegefajok fészekfoglalása jelentéktelen volt március 26-ig, mindössze 8 helyen volt kezdetleges fészek, a korábban fészekaljat rakó csuszkának 4 helyen volt kész fészke.
Az odútelepek ellenőrzését április 3. hetében és május 2. hetében végezzük, a csuszkák miatt korábban, a cinegéknél a májusban lesz a gyűrűzés.

2019-ben 923 madárfióka repült ki az odútelepeken lévő odúkból.

Hat odútelepen két hétig tisztítottuk, javítottuk és cseréltük a mesterséges költőhelyeket, illetve néhány helyen áthelyezésre is szükség volt. Mosdóson a kórház parkjában öt odúval növeltük a költőhelyek számát, a dombóvári múzeumnál pedig megszüntettük a telepet (fakivágások, jelentős emberi zavarás miatt).
Hasonlóan a korábbi évekhez több odút (8) cserélni kellett az elhasználódás miatt, tetőcserék és a harkályok által kibővített röpnyílások pótlása okozta a legtöbb munkát. 32 odúnál javítottuk a röpnyílást egy előre elkészített lappal.
Összegzés: két odúnál a csuszka már építette a fészket, leszűkítette sárral a röpnyílást, a széncinege 6 helyen foglalta fészekkezdeménnyel az odút, 36 helyen szükség volt a takarításra, mert a nagy pele telehordta makkal (2), tavalyi fészekanyag volt az odúban (26), madártetemet kellett eltávolítani (2), mogyorós pele fészkelt (4), erdei egerek fészekmaradványa volt az odúban (2). Az odúk 7,5%-a (15 db) eternit, a többi fából készült, a gunarasi kettes telepen van 10 db és a szőlőhegyin 5 db az égeresben. Mindkét helyen a harkályok kártételét csökkentjük, ill. az utóbbinál az örvös légykapók kotlását tettük ezzel biztonságosabbá. A kotlás közbeni harkálykopogtatástól elhagyják a tojásos fészket az örvösök, mivel évente csak egyszer költenek, elmarad a szaporulat. Az örvös légykapók körzetünkben nem számítanak gyakori költőnek, a megtelepedő 4-5 pár védelme nagyon fontos. A 15 db nagyobb méretű „D" odú Kisszékelyen (1), Mosdóson (1) és Dombóváron van kihelyezve. Mivel a várt fajok nem hordanak fészekanyagot 5-7cm vastagságban faforgácsot tettünk az odúkba. A májusi odúellenőrzést kisebb 2-3 fős csoportokban végeztük
A kihelyezett 200 db odúból 132 db-ot madarak, 7 odút kisemlősök (mogyorós pele, nagy pele) és lódarazsak foglaltak el. A 172 költésből 919 védett fióka repült ki, természetvédelmi értékük 23,05 millió forint.
Rendkívül korán és jól indult a 2019. évi költési időszak. Volt olyan széncinege fészekalj, ahol a tollas fiókákat már április közepén gyűrűzhettük, sok 8-12 tojásos széncinege fészket

találtunk az áprilisi ellenőrzésnél. Ennek megfelelően magas volt a széncinegék gyűrűzött példányszáma. Május első heteiben az időjárás minden madárfaj költésének sikerét lerontotta. Még a fehér gólyák fiókáinak is 30-100%-a elpusztult a csapadékos, időnként télies időben. Az odúkból épp kirepülő cinegeféléknek nagy százaléka, a talajon költő fülemülék és bokorlakók fészekaljának nagy többsége is megsemmisült. Hasonlóan hűvös, csapadékos időjárás 2010-ben volt hazánkban.

2020-ban 11 madárfaj 1110 fiókája repült ki az odúkból és költőládákból

A 2020-as év munkáit alaposan megnehezítette a vírus okozta korlátozás. A szokástól eltérően nem tudtuk bevonni a márciusi munkába a fiatalokat és az érdeklődőket. Májusban is csak felnőttek és néhány fiatalabb tagtársunk végezte a munka zömét.
A júniusi napközis, majd a június 21-én induló szaktáboroknak 69 tanulóját tudtuk bevonni a munkába (költések ellenőrzése, fiókagyűrűzés, odútisztítás, javítások és odúcserék).
Az odúk ellenőrzését 3 felnőtt irányította és nem kis meglepetésre a költési eredmények jobbak lettek az elmúlt éveknél. 219 költésből 1110 fióka repült ki, a fiókák természetvédelmi értéke meghaladta a 27 millió forintot. A legjobb foglalás a tüskei, szőlőhegyi és a mosdósi telepen volt. A 30 évvel ezelőtti állapot sokat romlott a Szigeterdőben, ahol korábban a foglalás 80%-os volt, a 2020-as mindössze 30%. Nagyon örültünk, hogy a 30 odúból nyolc helyen találtuk meg az örvös légykapó fészkét a szőlőhegyi égeresben. Értékes és egyre erősödő az örvös légykapó szőlőhegyi állománya, főleg az eternit odúkat foglalja, mert abban nem kell félnie a harkályok zavarásától. Sajnos a nagy pele és a harkály három fészekaljat tönkretett, csak a remény maradt, hogy pótfészket raknak ezek a párok és nem marad el az idei költésük. Új fajként költött a nyaktekercs (Gunaras) és a szürke légykapó (Madárvárta). A nyaktekercs tojásai az erdei sikló gunarasi elszaporodásának áldozatul esett. A legsikeresebb odúfoglaló ebben az évben is a széncinege (634 fióka) és a mezei veréb (375 fióka) volt, az utóbbinál a költések 90%-a a tüskei telepen volt. Meglepő a barátcinege és kékcinege visszaesése az erdőkben és a parkokban. 2020 az eddigi legsikeresebb éve az 1980-ban induló odúprogramnak, az első alkalom, hogy 1000 pld. több fióka hagyta el a mesterséges odúkat, az első alkalom, hogy a természetvédelmi értéke a fiókáknak 25 milliót meghaladta.

A hűvös és esős időjárás ellenére több mint 1000 fióka repült ki a 225 db odúból (2021.)

Az áprilisi és májusi kedvezőtlen időjárás nem sok jót ígért 2021 tavaszán, az odúfoglalások késtek és időben is nagyon széthúzódott a költés. Az első ellenőrzésénél 11 fészket találtunk, ahol a teljes cinegefészekalj elpusztult (76 fióka). Ennek ellenére a széncinegék költése volt a leggyakoribb a hat odútelepen. Sajnos a kisebb termetű kék és barátcinege odúfoglalása nem javult, nagyon alacsony, ill. barátcinegének nem volt költése egyik odútelepen sem. Örvendetes, hogy a szőlőhegyi telepen stabil az örvös légykapók száma, hét sikeres és kettő sikertelen költés volt 30 odúban. 2022-ben 10 db „A” típusú eternit odúval növeljük a szőlőhegyi telepen lévő költőhelyek számát, mert a középkorú gyertyános-tölgyes odúfoglalása a legjobb. A harkályok kártétele és a gyenge foglalás miatt viszont csökkentjük gunarasi telep odúszámát. A csuszka odúfoglalása annak ellenére nem mozdult el a 2-3 %-ról (évente 4-6 pár), hogy a mesterséges odúkban költő párok fiókaátlaga 46 költés alapján 6,1 fióka. Az odúkban, illetve a fészekaljakban a legnagyobb kárt a nagy tarkaharkály okozta (17 helyen) az odúk kopácsolásával, kilyukasztásával, a nagy pele a tojások kifosztásával, a kotlások zavarással. Ebben az évben találkoztunk először az erdei sikló nagyobb számú kártételével (3), a mosdósi telep odújában egy közel méteres példány tartózkodott a

széncinege fészkén. Részletes összegzés a mellékletben. Köszönöm tagjaink és a táborozó diákok munkáját. A programban részt vett 48 diák és négy felnőtt (Molnár Norbert, Tóth Dániel, Gelencsér Dalma és Nagy Sándor).